

Концептуальний підхід до визначення детермінант економічної поведінки підприємства

Формування поведінкових моделей вітчизняних підприємств перш за все потребує відокремлення та дослідження детермінант, які визначають їх економічну поведінку. Адже вони є джерелом пояснення передумов, причин обраної моделі поведінки та основою для прогнозування подальших напрямів дій і діяльності підприємства. Отримані попередні результати [1] щодо достатньо тісного взаємозв'язку економічної поведінки підприємств із відповідною їх концепцією (теорією) свідчать про ідентифікацію останньої як однієї з детермінант поведінки суб'єкта господарювання. При цьому, як вже відзначалось, вважаємо доцільним за сучасних умов при розкритті функціонування підприємства використовувати за основу системно-інтеграційну концепцією із відповідною видозміною (з врахуванням особливостей підприємств певної галузі та їх внутрішніх пріоритетів) в двох аспектах: неперервному (стаціонарному) та дискретному (імпульсному).

Неперервний аспект відтворює процеси та існуючі взаємозв'язки, відносини. Водночас, слід враховувати, що економічні відносини, в яких перебуває підприємство при функціонуванні, беззаперечно включають владну складову. Підтверджуючи це твердження, В. Дементьєв аргументує, що влада «вплетена» в систему економічних відносин поряд з іншими аспектами і характеристиками цих відносин, що дозволяє говорити про владну складову або владний аспект економічних відносин [2, с. 8]. Відтак, теорія підприємства (в неперервному аспекті), яка врахує проблеми влади, повинна розкрити: хто, над ким, в яких межах і в яких формах повинен здійснювати владу на підприємстві.

Імпульсний аспект функціонування підприємства (множина подій) віддзеркалює динамічний характер внутрішнього життя підприємства та його положення у зовнішньому середовищі, адже спостерігаються як постійні зміни у зовнішньому середовищі, так і неминуча внутрішня динаміка. При цьому мова йде не про зміни на підприємстві, які виникають протягом певного періоду, а про взаємовідносини підприємства з часом. У зв'язку з цим виникає питання про фактори, які вносять цю динаміку, і її наслідках для підприємства. Ними виступають системні події, тобто факти, які мають істотне значення для сприйняття підприємства всіма суб'єктами, пов'язаними з його діяльністю. Істотність в даному випадку означає, що наслідки даної події являються значимими для підприємства і невідворотними [3, с. 46].

Потік відносно однорідних за змістовністю та природою фактів, які систематично впливають на економічну поведінку підприємства, доцільно розглядати як фактор. Більш того, фактор здійснює вплив на результат процесу

по мірі інтенсивності потоку. Поряд із цим фактору протистоять умови – обставини або потік фактів, кількісна міра яких не здійснює (навіть локально) пропорційного впливу на результат [4]. Вплив умов проявляється дискретно: або умови є, і тоді є результат, або їх нема – і тоді результат відсутній. Відтак, обставини, які визначають економічну поведінку підприємства, доцільно розділити на фактори, умови та події (враховано у дискретному аспекті функціонування підприємства). Фактори відповідають потоку фактів, умови відповідають постійним обставинам функціонування підприємства, події як особливо значимі факти.

На основі представлених аргументів автор вважає, що економічну поведінку підприємства визначають концепція функціонування підприємства (у неперервному аспекті – процеси, відносини (в т.ч. їх владний аспект) і у дискретному аспекті – події), фактори (як попередньо виявлено – пріоритетними є вплив власника, менеджерів, положення підприємства на ринку, корпоративних структур та взаємних очікувань агентів підприємства) та умови господарювання, в яких функціонує підприємство (зокрема, умови господарювання машинобудівних підприємств як об'єктів дослідження окреслені в [5]).

Необхідно зазначити, що концепція підприємства (у стаціонарному аспекті), фактори та умови є більш постійними, ніж події, які виникають і відносно швидко закінчуються. Зокрема події в життєдіяльності підприємства, які можуть бути, як системознищуючими, так і системо підтримуючими, відіграють такі ролі: фактора консолідації/стратифікації колективу; детонатора розпаду колективу; системоутворюючого фактора; дестабілізатора для просування інновацій; стабілізатора для закріплення рутин; інформаційного сигналу, натяку на зміни ситуації; засобу мотивації персоналу, менеджменту; джерела створення конкурентних переваг; засобу формування або коректування історії діяльності підприємства; засобу збереження ідентичності підприємства та ін [3, с. 47]. Відтак, саме події відводиться роль поштовху, який ініціює відносно імпульсний характер економічної поведінки підприємства, проте її виваженість та обґрунтованість визначають фактори, умови та концепція функціонування підприємства.

Література:

1. Карачина Н. П. Формування поведінкових моделей на основі положень теорій сучасного підприємства / Н. П. Карачина // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки: Випуск 23: У трьох частинах / М–во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2009. – Частина I. – С. 157–163.
2. Дементьев В. В. Влада в системі економічних відносин: автореф. дис... д–ра. екон. наук: 08.01.01 / В. В. Дементьев; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2004. – 31 с.
3. Клейнер Г. Б. От теории предприятия к теории стратегического управления / Г. Б. Клейнер // Российский журнал менеджмента. – 2003. – №1. – С. 31–56.
4. Клейнер Г. Б. Предприятие как фактор институциональной стабильности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kleiner.ru>
5. Карачина Н. П. Композиційна модель розвитку машинобудування України / Н. П. Карачина // Економіка та держава. – 2010. – №1. – С. 43–48.